

Trine B. Haugen (f. 1955) er professor i biomedisin og prodekan for forskning og utvikling (FoU) ved Fakultet for helsefag, Høgskolen i Oslo og Akershus. Hun er også medisinsk redaktør i Tidsskriftet og medlem av Universitets- og høyskolerådets publiseringsutvalg. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Foto Thea Leivestad

Finansiering av forskning er delvis basert på antall vitenskapelige publikasjoner. Da er det viktig hvilke institusjoner forfatterne fører opp som arbeidsplass

Hvor hører forfatteren hjemme?

Publiseringsaktiviteten er viktig for forskningsbudsjettene. Forfatteradressen er derfor blitt et tema som reiser etiske problemstillinger. En forfatter kan føre opp mer enn én institusjonsadresse på en vitenskapelig publikasjon. Da fordeles publiseringspoengene på institusjonene. Ikke uventet har belønningssystemet fått mange institusjoner til å utarbeide egne instruksjoner for forfatteradresser. Mens Helse Vest har vist til Vancouver-reglene for forfatterskap og tolket dette til også å gjelde institusjonene, har Oslo universitetssykehus og Universitetet i Oslo hatt avtale om at dobbeltansatte alltid fører opp begge adresser.

Stipendiater har vært berørt av forhåndsbestemte avtaler. For eksempel endret Universitetet i Oslo retningslinjene fra at det ikke var noe absolutt krav at eksternt lønnete stipendiater skulle bruke universitetet som adresse på publikasjoner (1) til at de skal oppgi det samt hovedarbeidsgivers adresse (2). Dette innebærer at stipendiater som er tatt opp ved et doktorgradsprogram ved Universitetet i Oslo, men lønnet av og veiledet ved helseforetak, høyskoler eller forskningsinstitutter, uansett skal kreditere universitetet. Uro omkring praksis var medvirkende til at Universitets- og høyskolerådet tok initiativet til å utarbeide felles retningslinjer. Rådets styre godkjente i april 2011 veiledende retningslinjer for kreditering av vitenskapelige institusjoner. Både Nasjonal samarbeidsgruppe for medisinsk og helsefaglig forskning (NSG) og Forskningsinstituttene fellesarena sluttet seg til (3, 4). Dermed ble det felles retningslinjer for institusjonene som står for størstedelen av samarbeidet om helseforskning i Norge. Hva sier disse? Hovedregelen består av tre punkter: «1) En institusjon skal oppgis som adresse i en publikasjon dersom den har gitt et nødvendig og vesentlig bidrag til, eller grunnlag for, en forfatters medvirkning til det publiserte arbeidet; 2) Samme forfatter skal oppgi også andre institusjoner som adresser dersom disse i hvert enkelt tilfelle også tilfredsstillt kravet i punkt 1; 3) Et ansettelsesforhold eller et veiledningsansvar kan regnes som grunnlag for kreditering av en institusjon, hvis kravet i punkt 1 er innfridd.»

Hvordan er retningslinjene blitt fulgt opp? Etter diskusjon i de regionale samarbeidsorganene ble et fjerde punkt foreslått av en arbeidsgruppe nedsatt av Samarbeidsorganet for Helse Sør-Øst RHF og Universitetet i Oslo (5): «Universitets- eller høyskoletilsatt i kombinert vitenskapelig stilling med helseforetak/sykehus skal som hovedregel oppgi adresse både til egen akademisk institusjon (universitet eller høyskole) og helseforetaket. Dette gjelder uavhengig av stillingsandel ved universitet/ høyskole og finansiering av stillingen.»

Her blir ansettelsesforholdet, ikke det faglige bidraget, det viktige. Arbeidsgruppen begrunnet tilleggspunktet med at det vil være uheldig dersom kreditering til institusjon fra personer i kombinerte stillinger utelukkende baseres på forfatternes skjønn. Gruppen mente dessuten at det er svært vanskelig å tenke seg tilfeller hvor kun den ene institusjonen kan sies å ha bidratt i henhold til punkt 1, og at det er en nødvendig hovedregel/norm for kreditering (6). I de

generelle retningslinjene ved Universitetet i Oslo står det derimot at ansatte i tillegg til adressen ved universitetet kan oppgi adressen til arbeidsgiver når publikasjonen er knyttet til forskning gjort i bistillingen, og at ansatte i rene undervisningsbistillinger ikke skal benytte Universitetet i Oslo som adresse (7). Da er bidraget, ikke ansettelsesforholdet, det vesentlige.

I november 2011 behandlet Nasjonal samarbeidsgruppe for medisinsk og helsefaglig forskning retningslinjene på nytt (8). Tilleggspunktet fikk da ikke tilslutning av alle. Dermed er man tilbake til utgangspunktet – ulik praksis. Helse Vest har oppdatert sine nettsider med de felles retningslinjene fra 2011 og presiserer at det er den enkelte forsker som avgjør krediteringen (9). Universitetet i Oslo har beholdt sine tidligere retningslinjer (2, 7).

Publiseringsetikk er for en stor del basert på forfatternes skjønn. Det er bekymringsfullt hvis dette skjønnene ikke skulle være til å stole på. Bidragene må vurderes for hver enkelt publikasjon, ikke være fastlåst i en avtale inngått før et forskningsprosjekt settes i gang. Forhåndsbestemte avtaler kun basert på ansettelsesforhold er uheldig. Da vil ansettelse av produktive forskere i bistillinger kunne være et økonomisk viktig strategisk grep for institusjoner for å øke produksjonen av publiseringspoeng, uten at forskningen nødvendigvis utføres ved institusjonen. Noen tidsskrifter presiserer at forfatterens adresse skal gjenspeile hvor det faktiske arbeidet har vært utført. Det viktigste prinsippet i de nye retningslinjene er nettopp forutsetningen om bidrag til forfatters medvirkning til publikasjonen. Institusjonenes publiseringspolitikk bør styres etter de samme etiske prinsippene som forskerne forventes å følge.

Litteratur

1. Universitetet i Oslo. Retningslinjer for adressering på vitenskapelige publikasjoner. Notat. 2.4.2008. Oslo: Universitetet i Oslo, 2008.
2. Universitetet i Oslo. Retningslinjer for adressering på vitenskapelige publikasjoner. Notat. 12.5.2009. www.khm.uio.no/for_ansatte/regler/forskning/Retningslinjer_adressering.pdf [11.6.2012].
3. Veiledende retningslinjer for kreditering av vitenskapelige publikasjoner til institusjoner. www.uhr.no/aktuelt_fra_uhr/veiledende_retningslinjer_for_kreditering_av_vitenskapelige [11.6.2012].
4. Nasjonal samarbeidsgruppe for medisinsk og helsefaglig forskning (NSG). Referat fra møte 4. mai 2011. www.helseforsk.no/wp-content/uploads/2010/11/NSG-referat-4-mai-2011_Godkjent1.pdf [11.6.2012].
5. Sør-Øst H. www.helse-sorost.no/fagfolk/forskning/Sider/retningslinjer-adressering-og-kreditering-publikasjoner.aspx [11.6.2012].
6. Samarbeidsorganet for Helse Sør-Øst RHF og Universitetet i Oslo. Møte 30. september 2011. Saksfremlegg 33-2011. Oslo: Universitetet i Oslo, 2011.
7. Universitetet i Oslo. Retningslinjer for adressering på vitenskapelige publikasjoner. www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/fa/cristin/dokumenter/adresseringsinstruks_versjon_11.pdf [11.6.2012].
8. Nasjonal samarbeidsgruppe for medisinsk og helsefaglig forskning (NSG). Utkast per 9.1.2012 til referat fra møte 2. november 2011. www.helseforsk.no/wp-content/uploads/2010/11/NSG-referat-2nov2011-rev-9-jan.pdf [11.6.2012].
9. Vest H. Retningslinjer for kreditering av vitenskapelige publikasjoner. <http://helse-vest.no/fagfolk/forskning/det-regionale-samarbeidsorganet/Sider/retningslinjer-for-kreditering-av-vitenskapelige-publikasjoner.aspx> [11.6.2012].